

מראי מקומות לשיעור כללי סוכה ל.

בענין שימוש בלולב שלא מדעת הבעלים

ויתבאר בו ענין ניהא ליה לאיניש דתתעביד מצוה בממוניה כללותו וביאור דעת שמואל בסוגיין

נעסוק היום בעזרת ה' בסוגיית שימוש בארבעת המינים ובשאר חפצי מצוה שלא מדעת הבעלים. הדיון יפתח בביאור דברי הגמ' בדף ל. בשיטת שמואל הסובר שבשאר ימי החג יוצאים אף בגזול ויסתעף לעניינים רבים במרחבי הש"ס והפוסקים.

סוגייתנו

- גמ' ל. 'ופליגא דר' יצחק' עד 'מתיב רב נחמן'. וראה תוס' בד"ה 'מתוך'.
- על דברי התוס' ראה מה שדן בפני יהושע כאן.
  - ביישוב קושיית הפני יהושע על התוס' עיין גמ' ברכות מ: 'גופא אמר רב כל ברכה שאין בה הזכרת השם' עד המשנה שם. וירושלמי פ"ו מברכות ה'א וגמרא ברכות מח: 'אין לי אלא לאחרינו לפניו מנין' עד 'לפי שהנשים דברניות הן' וברש"י שם בד"ה 'כי הוא יברך הזבח', והשווה לגמ' ברכות טו. במשנה 'הקורא את שמע' עד 'ולא בברכה תליא מילתא'.
- וראה מה שהקשה החתם סופר בחידושו על דברי הפני יהושע הנ"ל.
  - וביישוב הדברים עיין שו"ת מהרי"ל קצח'.
  - ועיין תשובת הרא"ש בכלל צג' סי' ג'.
- ובמה שהובאו הדברים בחושן משפט סי' רצב' סעיף כ'.

סוגיית ניהא ליה לאיניש דתיעביד מצוה בממונו

- עיקר הסוגיא מופיעה בשתי סוגיות בש"ס
  - פסחים ד: 'איבעיא להו המשכיר בית' עד 'לקיומי מצוה בממוניה'
  - בבא מציעא כט: 'אמר מר השואל ספר תורה מחבירו' עד 'דתיעביד מצוה בממוניה קמ"ל'
    - וראה ריטב"א בפסחים והמיוחסים לריטב"א בבבא מציעא וחידושי הריטב"א שם.
    - וראה דברי הגמוקי יוסף לבבא מציעא.
    - וראה דברי המרדכי לבבא מציעא רסג'.
- פסקי השולחן ערוך בענין:
- באו"ח סימן יד' סעיף ד' וסימן תרמט סעיף ה' ברמ"א
  - ודברי הט"ז בסי' יד' בס"ק

פני יהושע מסכת סוכה דף ל עמוד א

בגמרא אמר ריב"ז אמר שמואל לא שנו אלא ביום טוב ראשון אבל ביום טוב שני מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול. וכתבו התוס' הכא דוקא שהוא מדרבנן לא חייש אמצוה הבאה בעבירה עכ"ל. נראה דכוונתן בזה משום דלית לן למימר דשמואל פליג אכמה תנאי דאית להו מצוה הבאה בעבירה. אלא דאכתי קשיא לי הא בהך ברייתא דהרי שגזול סאה מחבירו שהביאו התוספות בד"ה משום דהו"ל מצוה הבאה בעבירה משמע להדיא דאפילו לענין ברכה שהיא מדרבנן סבר האי תנא מצוה הבאה בעבירה והאיך פליג שמואל עליה כיון דלא אשכחן שום תנא דפליג, וליכא למימר דלענין ברכה שייך טפי מצוה הבאה בעבירה דא"כ אכתי בלולב גופא האיך מכשיר ביום טוב שני הא איכא ברכה, ולקמן בס"פ לולב וערבה [מ"ה ע"ב] אשכחן להדיא דשמואל סובר דמצוה ברכת לולב כל שבעה. והנראה בזה דלהתוספות אין ה"נ דלא מכשיר שמואל אלא בדיעבד שיוצא בו אבל לעולם אינו מברך עליה אלא שנראה דוחק דהא סתמא קאמר. ועוד דאכתי לשון מתוך שיוצא בשאול אינו מדוקדק. ולולי דברי התוספות היה נראה לי לפרש בענין אחר דודאי שפיר מצי סבר שמואל מצוה הבאה בעבירה אפילו בדרבנן אלא שסובר דלא שייך מצוה הבאה בעבירה אלא היכא דאי אפשר לעשות המצוה אם לא ע"י העבירה דכה"ג כתבו התוס' לעיל בשמעתין אלא דשמואל מיקל יותר דבגזול גופא נמי לא שייך מצוה הבאה בעבירה אלא היכא שצריך לכוין לקנות הלולב והיינו ביום טוב ראשון כיון דשאל פסול א"כ על כרחך אי אפשר לו לצאת בשל חבירו אם לא שנתכוין לקנותו משי"ה הוי מצוה הבאה בעבירה, משא"כ ביום טוב שני מתוך שיוצא בשאול וא"כ הרי אין צריך לכוין לשם קנייה דאפילו אם היה נוטלה על מנת להחזיר לאתרו יוצא וא"כ אין המצוה באה ע"י עבירה שמתכוין לקנותה משי"ה קאמר דיוצא נמי בגזול, ועיין מה שכתבתי בפ"ק (דף ט' ע"א) בלשון התוספות ד"ה ההוא מיבעיא ליה למעוטי גזולה דלפי דברינו אלה נתיישב שם קושיית התוספות ודו"ק:

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ברכות פרק ו

ומויין שכל המצות מעונות ברכה רבי תנחומא רבי אבא בר כהנא בשם רבי אלעזר (שמות כד יב) ואתנה לך את לחות האבן והתורה והמצוה הקיש תורה למצוה מה תורה מעונה ברכה אף מצוה מעונות ברכה

חתם סופר מסכת סוכה דף ל עמוד א

וחידש לן הפני יהושע ז"ל דשמואל נמי ס"ל מהב"ע אלא ס"ל עדיפא מדהתוס' כיון כשחטף הלולב אלו לא הי' דעתו לגזולו לקנותו אלא לשאלה לשעה לא הוה גזלן אלא שואל דכשר בשאר הימים נהי דהשתא הי' כוונתו לגזול מ"מ אין העבירה גורמת המצוה שהרי היה אפשר לקיימו בל"ז והיינו דאמר שמואל מתוך שיוצא בשאול יוצא נמי בגזול ודבריו מאוד תמוהים אטו שואל בחטיפה שלא ברצון בעלים לאו גזלן הוא ולא עובר עבירה הוא וכן הקשה לקמן כפ"ת גבי התוקף חברו והוציאו מסוכתו ויבואר שם א"ה אבל הכא במטלטלי' ה"ל מהב"ע כמו גזלן גמור ומשנלע"ד בהא דשמואל יבואר לפנינו בעזה"י:

שו"ת מהרי"ל סימן קצח

ושואל שלא מדעת דנקרא גזלן וכן המעביר על דעת בעלי' לחד מ"דח כמדומה לי שפי' רבותינוט דין גזלן יש לו ולא דקעבר בלא תגנוב אעפ"י שאין דעתו לשלמו בשעת שאילה. ולא דמי לדדרישנן לא תגנוב ע"מ לשלם כפלי דמכוון לגניבה ובאיסורא אתא לידיה

שו"ת הרא"ש כלל צג סימן ג

וששאלת על דיין שדן על מי שיש לו ספר ואינו רוצה להשאילו ונתן עליו קנס עשרה זהובים בכל יום מפני שהיה ביטול תורה בעיר מחמת חסרון ספרים בעיר והיו אנשים שהיה להם ספרים ולא רצו להשאילם, יפה דן ואני מסכים עמו ובלבד שישומו שלשה שמאים הספר ואם יפחת ויתקלקל שישלם השואל הפחת על פי אותם שמאין, ויתן משכון בכדי שומת הספר.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות פקדון סימן רצב סעיף ב

המפקיד ס"ת אצל חבירו, לד {מג} גוללו פעם אחת ליי"ב חדש. (ג) ואם כשהוא גוללו {מד} פתחו וקרא בו, מותר; אבל לא יפתח בגלל עצמו ויקרא. והוא הדין שאר ספרים. [מה] ואם פתח (וקרא) וגלל בגלל עצמו, הרי שלח יד בפקדון ונתחייב באונסים. הגם: וכמו שאסור לקרות ממנו, כך אסור להעתיק ממנו אות אחת. מן והני מילי בעם הארץ; אבל ת"ח שאין לו ספר כיוצא בזה, מותר לקרות ולהעתיק ממנו, לה (מה) כי ולאי אדעתא דהכי הפקידו אלכו (מרדכי ס"פ המפקיד). מן [וז] ובמקום בטול תורה, שאין ספרים נמצאים, יכולין בית דין לכוף לאחד להשאיל ספריו ללמוד מהן, ובלבד שישלמו לו מה שיתקלקלו הספרים (הרא"ש כלל צ"ג סימן ג).

חידושי הריטב"א מסכת פסחים דף ד עמוד ב

המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק ומצאו שאינו בדוק מי אמרינן מקחו כמקח טעות או לא. הקשה הרי"ט ז"ל כיון דעל מנת כן שכרו ואקפיד בדבר מאי קא מיבעיא לן והיכי אפשר לומר דלא הוי מקח טעות ואמרינן נחא ליה לאיניש וכו' דהא חזינן דקפיד, ותיירץ דה"ק המשכיר בית לחבירו ביי"ד שהוא מן הסתם בחזקת בדוק דאע"ג דלא איפשיטא לעיל מ"מ הוי תיקו ורובנן ולקולא, וכתב הוא ז"ל דלא מחזור בלישנא, ועוד (במשנה) [דמשום] ההיא חזקה ליכא (לשונייה) [לשונייה] מקח טעות ואפי' איפשיטא בהדיא כש"כ הכא דלא איפשיטא המוציא מחבירו עליו הראיה, והנכון דהכא פשיטא לן דמהני ליה קפידא לשוכר לחייב המשכיר לבודקו אילו איתיה קמן וכל היכא דאיתיה ודאי כייפינן ליה לשלם שכר הבדיקה, אלא הא קא מיבעיא לן אי הוי קפידא גמורה למיהוי מקח טעות ויתבטל השכירות לגמרי ואף על גב דבעי האי למיבדקיה, כדין כל מקח טעות דעלמא, ובהא פשטינן דלא הוי מקח טעות וכי ליתיה למשכיר קמן דניכייפיה עביד לה אידך על מנת להשתלם דניחא ליה לאיניש לקיומיה מצוה בין בגופיה בין בממוניה על מנת להשתלם, זה נכון וברור, כן כתב הרי"ט בשם רבו (הרא"ש) [הרא"ה] שאמר בשם הרמב"ן ז"ל.

חידושי הריטב"א (מיוחס לו) מסכת בבא מציעא דף כט עמוד ב

שם סד"א נחא ליה לאיניש דליעביד מצוה בממוניה קמ"ל. וקשיא לן הא דאמר בריש פ"ק דפסח ראשון נחא ליה דליעביד מצוה בין בגופיה בין בממוניה. וי"ל התם איהו גופיה עביד אבל אחר דליעביד בממוניה בלא דעתיה בהא ודאי לא נחא ליה (לן) ור"ש תירץ בס' האורה דהכי קאמר סד"א נחא ליה דליעביד מצוה בממוניה קמ"ל דלא נחא ליה מתרי מצות שילמד בהן השואל ושישאלים לאחר ללמד הני תרי לא נחא ליה הא חדא מיהת נחא ליה.

חידושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף כט עמוד ב

סד"א נחא ליה לאיניש דליתעביד מצוה בממוניה קמ"ל. פי' קמ"ל דבהא כיון דאיכא קפידא לקלקול הספר לא נחא ליה דהא יצא שכרו בהפסדו כי היום או מחר לא יהיה לו ספר במה ללמוד, אבל במידי דליכא שום חשש לקלקול ודאי יכול לשאול שלא מדעת הבעלים למעבד מצוה, כגון אם מצא טלית או תפילין של חבירו בבית הכנסת וכיוצא בו רשאי להניחן שם ולהחזירן למקומן ולא חשיב גזלן כששאל שלא מדעת בעלים, מפי רבינו ז"ל.

ט"ז על שולחן ערוך אורח חיים הלכות ציצית סימן יד סעיף ד

מותר ליטול וכו'. פירוש שלא מדעתו ומטעם זה פסק רמ"א לקמן סי' תרמ"ט בלולב שיכול ליטול בלא דעת חבירו ומדמה אותו בת"ה סי' ק' להך דהכא דאין שייך שם לקלוקל וניחא ליה לאיניש למיעבד מצוה בממונו אלא שקשה מ"ט לא מכשרי שם ת"ה ורמ"א אלא מיום ראשון ואילך אבל לא ביום הא' ומ"ש מציצית שהם דאורייתא ואפ"ה סמכי' ומברכינן עליהם שלא מדעת בעלים וי"ל דהא אין איסור מן התורה להתעטף בבגד בלא ציצית רק שמחויב לעשות ציצית בבגד שלו כמש"ל בס' י"ג ס"ג בשם המרדכי בשם ר"י וכאן אין שייך חיוב זה עליו דהא לאו שלו הוא אך קשה דהא לעיל סימן ח' ס"ט מחמירי' לענין ברכת ציצית טפי מן הלביש' דמשום חומרא דברכה צריך לבדוק הציצית דוקא וא"כ לענין יום א' דלולב נימא נמי דמצינו דמהני האי סברא דניחא ל' לאיניש כו' לענין ברכה דציצית אף על גב דטלית שאול' פטור מ"מ בזה אמרינן דהקנה לו ע"מ להחזיר ק"ו דתניה לענין עשיית המצוה ביום א' דלולב ונימא דודאי נתנו לו במתנה ע"מ להחזיר ויש סברא לחלק דביום א' שהוא מן התורה אדם מקפיד ביותר שלא יתקלקל האתרוג ולא מהני אז סברא זו דניחא ליה כו' אלא שקשה לי למה פסלי' ביום א' דסוכות ליטול לולב השאול מחבירו משום דבעי' לכך אמאי לא נימא כיון שידוע שא"ל לו לצאת י"ח א"כ נתנו לו במתנה ע"מ להחזירו ודאי נתכין ע"ז דמתנה ע"מ להחזיר מהני באתרוג כדאי' בפ"ק דקדושין דף ו' וע"כ לומר כיון שאמר ל' שאלה אמרי' דלא נתכין לשום מתנ' ומ"ש משואל טלית מציצית דכתב הרא"ש לעיל בס' ג' דחייב לברך דאמרי' שנתכין בענין שיהיה שלו במתנ' ע"מ להחזיר וכן קשה ממ"ש הרא"ש פ"ק דקדושין במקדש בטבעת שאולה והודיע למשאיל שהוא רוצה לקדש בו דמקודשת ז"ל וכן המשאיל טבעת לאוהבו לקדש בו אשה אן סהדי שדעתו ליתנו בכל יפוי לשון שמועיל דאדעתא דהכי מסרו לידו אם לא יועיל לשון שאלה יתפוש בו לשון אחר שיועיל לקדושין דכ"ע לאו דינא גמירא והיו סבורים שיועיל ל' שאלה ולעולם אומדין דעתו כיון שמסרו לקדש בו האשה שדעתו שאם לא יועיל לשון שאלה שיתנהו בלשון אחר המועיל ולכל הפחות במתנה ע"מ להחזיר כו' עכ"ל והיינו כמ"ש כאן בציצית ק' משאול ב"ט דפסול אמאי לא נימא ג"כ הכי ממש וק"ו הוא דאם מועיל לענין קדושין שהיא מקודשת קידושי ודאי מכח זה כמ"ש בש"ע א"ה ס' כ"ח ואם בא אחר וקדשה א"צ ממנו גט ק"ו שיועיל לענין קיום מצות לולב בשביל זה אפי' ביום א': והנלע"ד לחלק שפיר בין קדושין ללולב דבלולב הוי פסול שאלה וגזילה מכח גזירת הכתוב דלכם משלכם דודאי אמרי' דהכי פסל רחמנא כל שאמר בלשון שאלה ואין לנו לפרש לשון שנתכין באופן המועיל דהיינו ל' מתנה דאדרבה התורה גילתה לנו שלא נפרש כן ונפסלים כל שאמר בל' שאלה משא"כ בקדושין דפסול גזילה ושאלה הוא מצד הסברא דהא בעי' שיתן לה כסף משלו ואיהו נתן לה משל אחרים ובמה נתקדש לו ע"כ שפיר אמרי' דזה השואל לו טבעת לקדש בו ודאי נתכין באופן המועיל וכדברי הרא"ש שזכרנו דאין לנו שום לימוד מקרא למעט שלא נפרש כן עמ"ש בס' ש"ס"ט על דברי הרא"ש האלו. אך קשה גבי ציצית דיש לימוד מקרא דשאלו פסול דכתיב כסותך ולא של אחרים כמ"ש הש"ע בס' זה הוה ממש כמו בשאלו דלולב (כמו) שזכרנו. ותו קשה ממה דאמרי' בפ' הישן דף כ"ד דאי לאו קרא דכל האזרח ה"א דסוכה שאולה פסולה כמו גזולה כיון דכתיב תעשה לך וא"כ כאן ודאי איתמעט שאולה כמו גזולה וצ"ע רב ליישב: ועפ"ז הגם כי איני כדאי אפי' להיות סניף לדברי רש"ל לחלוק על הרא"ש והנמשכים אחריו מ"מ קושיא זאת מכריחנו לחוש לספק ברכות ושלא לברך על טלית שאולה מצויצת כדברי רש"ל וכ"ש אם נוטל אותו שלא מדעת חבירו כנ"ל. ואף על פי שכתב הרא"ש שראה נוהגין לברך מ"מ הרי כתב הרא"ש עצמו הבאתיו בסעיף י"ג/ג/ שראה בימי הלחיות שאין מברכין על טלית שאולה. אלא שכתב שהם טועים ולפי מ"ש יפה הם עושין וע"כ אין ראייה ממנהג כיון שהם מוחזקים: